

Наталія Коробцова,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9997-1485>,
e-mail: kornv@ukr.net

УДК 347.122

<https://doi.org/10.69724/2786-8834-2026-9-2-72-87>

КОМПЕНСАЦІЯ В МЕДИЦИНІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Анотація

Актуальність обраної для дослідження теми полягає в тому, що на сьогодні відсутнє чітке розуміння терміна «компенсація» в праві. Навіть у межах однієї правової галузі відсутній єдиний підхід до нього. Так, Цивільний кодекс України (далі – ЦК України), використовуючи цей термін до окремих правовідносин, включає в нього різний зміст. Доволі часто це відбувається шляхом ототожнення «компенсації» з «відшкодуванням», «відновленням порушеного положення особи», певним «розрахунком» та окремим «заходом відповідальності» тощо. Такий підхід можна спостерігати і у сфері надання медичних послуг. Відсутність загального бачення «компенсації» породжує багато доктринальних проблем. Проаналізовані в дослідженні справи свідчать про те, що немає єдності погляду на компенсацію і в національній та міжнародній судовій практиці. Метою цієї статті є дослідження окремих питань компенсації у сфері медичних правовідносин крізь дію загального компенсаційного механізму цивільного права. Автор здійснив погляд на компенсацію крізь призму «справедливості», розуміючи його як механізм для її відновлення, здатний забезпечити «баланс інтересів» учасників медичних правовідносин. Саме таке значення мала компенсація («compensatio») в часи Стародавнього Риму, і саме такий зміст, на думку автора, повинен бути покладений в основу її єдиного загального сучасного розуміння. Це дозволяє дійти висновку, що у сфері медичних послуг не будь-яке порушене право підлягає компенсації, а тільки те, що здатне до відновлення. Розглянуто й проаналізовано основні проблеми, які виникають в національній та судовій практиці при вирішенні питань компенсації заподіяної шкоди. Окрему увагу зосереджено на дослідженні законодавства зарубіжних країн при визначенні критеріїв та принципів оцінки немайнових втрат особи. З урахуванням соціально-економічних та юридичних чинників проаналізовано існуючі методики розрахунку сум відшкодування за окремі медичні правопорушення.

Ключові слова: *немайнові втрати, дефекти медичної послуги, моральна шкода, права пацієнта, права виконавця медичних послуг.*

Вступ

Постановка проблеми. Особливість правовідносин у сфері надання медичних послуг полягає в тому, що всі вони виникають з приводу благ, незамінних та безцінних для кожної особи, порушення або втрата яких завдає особі шкоди, страждань, переважна частина з яких мають немайновий характер. Враховуючи специфіку більшості цих втрат та погляд на компенсацію, сформований ще римськими юристами, ставити питання про можливість їх відновлення шляхом компенсації недоцільно і неможливо. Отже, застосування терміна «компенсація» по відношенню до немайнових втрат або моральної шкоди призводить до появи юридичного оксюморона, оскільки зазначені втрати в принципі не можуть бути компенсовані особі, якщо в якості її кінцевої мети розглядати відновлення положення (стану) потерпілого, який існував до порушення. Сплата грошей заподіювачем шкоди свідчить про намагання особи «залагодити конфлікт» шляхом надання певного іншого «майнового або грошового задоволення». Завдяки грошам полегшується як матеріальний, так і психічний стан особи та певним чином досягається мета покарання заподіювача.

Актуальність проблеми. Дослідження питань компенсації за окремі правопорушення у сфері медицини відбувається за відсутності загального підходу до можливості ліквідації заподіяних особі (пацієнту, надавачу послуг) немайнових втрат, їх критеріїв, принципів та розмірів у доктрині та судовій практиці. Окрім цього, кожна правова система на сьогодні виробила свій більш-менш усталений підхід до формування компенсаційного механізму у сфері медицини. При цьому розмір компенсації за одні й ті самі немайнові втрати залежно від країни різняться і залежить від її економічного та соціального розвитку, що впливає на саме формування уяви про «справедливий» розмір компенсації в кожному суспільстві.

Стан опрацювання проблеми. Першим серед дослідників проблему немайнових негативних наслідків проаналізував Б. Лапицький в роботі «Винагорода за немайнову шкоду» (1920 р.), в якій зазначив, що гроші в цьому випадку не виконують функції еквівалента душевних страждань, а є лише задоволенням, що їх полегшує¹. Загальним питанням компенсації присвячено праці С. Приступи. На особливостях реалізації механізму компенсації у сфері моральної шкоди зосереджена увага таких науковців – суддів Верховного Суду, як В. Крат, Д. Луспенник, Р. Лідовець. Сутність моральної шкоди, критерії та розміри її відшкодування досліджувалися М. Бризіцьким. Зазначені праці в цілому були присвячені розгляду загальних питань компенсації немайнових втрат, не враховуючи специфіки окремих правовідносин, а отже, існує потреба в дослідженні особливостей компенсації у сфері медичних правовідносин.

Метою статті є дослідження окремих питань компенсації у сфері медичних правовідносин крізь дію загального компенсаційного механізму цивільного права.

Завдання дослідження полягає в аналізі сучасних підходів до компенсації окремих видів втрат при наданні медичних послуг, вироблених національною, зарубіжною судовою практикою та практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), визначенні чинників, які впливають на їх формування, та виявленні проблем правового регулювання і судової практики в означеній сфері правовідносин.

¹ Див.: Давидова Н. О. Особисті немайнові права : навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. С. 133.

Методи дослідження. Під час написання даної наукової статті було застосовано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Можна виокремити наступні методи дослідження.

Метод індукції було використано для формування уявлення про особливості дії компенсаційного механізму у сфері медичних правовідносин шляхом аналізу судових рішень, прецедентів, правових норм як національного, так і зарубіжного законодавства. За допомогою методу логічного аналізу здійснено тлумачення нормативно-правових актів, національної судової практики та практики ЄСПЛ з метою усунення прогалин у правовому регулюванні критеріїв та розмірів немайнової шкоди. Діалектичний метод використано для дослідження медичних правовідносин як динамічних ризикових відносин, що перебувають у постійному розвитку, видозмінюються під впливом певних чинників. Системно-структурний метод дозволив розглянути правовідносини у сфері медицини **не ізольовано, а як елемент загальної системи права, так само як і дію компенсаційного механізму в означеній сфері** крізь компенсаційно-відновлювальну функцію цивільного права. Історико-правовий метод проявляється у порівнянні сучасного розуміння терміна «компенсація» зі змістом терміна «compensatio» в часи Стародавнього Риму. Порівняльно-правовий метод застосовано для аналізу моральної шкоди, немайнових втрат, підходів до їх відшкодування і компенсації в національних нормативних актах та судовій практиці в зіставленні з правовими та судовими системами окремих європейських країн.

Результати дослідження

Термін «компенсація» є багатозначним за змістом та різноманітним за сферами застосування. Знаходить він своє відображення і в медицині, окремих її галузях та має як медичне значення, так і правове. Останнє зводиться до розуміння в якості відповідальності за ті небажані наслідки, які виникли в ході реалізації медичних правовідносин і негативно відбилися на правах та інтересах замовників і виконавців.

Компенсація та відшкодування в медицині: точки перетину

Міжнародні та національні нормативні акти, які регулюють відносини у сфері надання медичних послуг, не мають єдиного загального підходу до терміна «компенсація». Зміст їх, як правило, зводиться до отожднення компенсації з відшкодуванням. Однак такий підхід суттєво звужує її зміст.

Розуміння компенсації повинно відбуватися крізь призму «справедливості» та розглядатися в якості механізму для її відновлення, здатного забезпечити «баланс інтересів» учасників певних відносин. Саме таке значення мала компенсація «compensatio» в часи Стародавнього Риму, і саме такий зміст повинен бути покладений в основу її сучасного розуміння.

Компенсація займає особливе місце в механізмі захисту прав та інтересів осіб, має комплексний характер та не може зводитися до жодного способу, передбаченого положеннями ЦК України, а в певних випадках її мета може досягатися лише шляхом поєднання окремих способів захисту, передбачених положеннями ст. 16 ЦК України. Якщо в результаті вчинення дій (сплати грошей, передачі речей тощо) вдалося повністю відновити права та інтереси особи, а у випадках заподіяння шко-

ди – положення особи, яке існувало до порушення, можна вести мову про *компенсацію*². Однак не завжди можливо шляхом грошового відшкодування задовольнити немайнові втрати особи та повернути її у стан до порушення. Прикладом цього є втрати, які виникають при наданні медичних послуг. Саме здатність / нездатність благ до відновлення, які є об'єктом медичних правовідносин, дозволяє розмежувати «компенсацію» та «відшкодування» у випадках порушень у сфері медицини.

Особливість компенсації за окремі правопорушення у сфері медицини

Реалізація механізму компенсації залежить від сфери його застосування. Сфера медичних послуг сама по собі є доволі уразливою та чутливою до будь-яких порушень, оскільки торкається незамінних та безцінних благ для кожної особи. Досягнення результату послуг не завжди залежить від можливостей суб'єктів і навіть при належному виконанні послуги бажаний результат може не настати. Окрім цього, укладаючи договір, сторони переслідують різні цілі: виконавець – надати послугу належної якості, відповідно до стандартів, клінічних протоколів, а пацієнт – позбавитися хвороби або больового синдрому. Не досягнувши цього, пацієнт залишається «не задоволений» результатом, а отже, і самою послугою. Все це свідчить про те, що питання компенсації у сфері медичних правовідносин постають доволі часто, стосуються прав як пацієнта, так і виконавця і не мають однозначного загального вирішення.

Питома вага «медичних» справ, у яких вирішуються питання компенсації, стосуються надання дефектної медичної послуги. До дефектів медичної послуги, які призводять до настання відповідальності, належать медичні помилки та злочини. Вони можуть виникати на різних стадіях процесу надання послуги і залежати від різних причин – як від некомпетентності лікаря, відсутності практичного досвіду, так і від недосконалості або недостатності медичного обладнання, медикаментів, тобто не залежати від людського фактора. Причини появи помилок можуть мати як суб'єктивний, так і об'єктивний характер, а отже, відповіді потребує наступне питання: чи в усіх випадках за наявності помилок для виконавця буде наставати відповідальність? Національна та зарубіжна судова практика вирішує це питання залежно від дотримання виконавцем вимог актів, стандартів, протоколів, правил надання послуг. Так, Верховний Суд у справі № 643/4417/16-ц від 28.08.2019 року не побачив підстав для задоволення вимог щодо відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, оскільки не було доведено факт порушення медичними працівниками жодного нормативно-правового акту в означеній сфері відносин³. У тих випадках, коли помилки виникають з об'єктивних причин, при цьому безпосередньої вини лікаря немає, негативні наслідки відповідальності можуть наставати для інших осіб (як приклад, медичного закладу).

² Див.: Коробцова Н. В. Компенсація в медичних правовідносинах. *Трактат про компенсацію в праві*: монографія / І. В. Спасибо-Фатеева; Г. В. Анісімова, С; О. Глотов, та ін.; за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків: ECUS, 2026. С. 225.

³ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 28 серпня 2019 р. у справі № 643/4417/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83925606> (дата звернення: 15.01.2026).

Дефект медичної послуги, який є наслідком умисних дій, недбалого ставлення до виконання професійних обов'язків, що спричинив тяжкі наслідки для здоров'я пацієнта або став причиною смерті, кваліфікується як медичний злочин, за вчинення якого передбачена кримінальна відповідальність (ст. 140 КК України)⁴. Так, у Постанові Трьої судової палати ККС ВС від 18.12.2024 р. у справі № 712/5139/20 Суд визнав доведеним факт завдання матеріальної та моральної шкоди лікуючим лікарем, тобто лікарем-партнером на пологах⁵. У даній справі саме *обізнаність* виконавця послуг про відсутність необхідного обладнання та його бездіяльність дозволили кваліфікувати даний дефект як медичний злочин⁶. Відповідальність за скоєння злочину може розподілятися між закладом охорони здоров'я та працівником, діями (бездіяльністю) якого безпосередньо заподіяна шкода. Так, якщо мова йде про компенсацію витрат на лікування, здійснювати її буде безпосередньо заподіювач (лікар, інший медичний працівник) відповідно до положень ст. 1206 ЦК України; всі інші витрати відшкодовуються або компенсуються медичним закладом за правилами ст. 1172 ЦК України⁷.

Дефектна медична послуга завдає шкоди життю і здоров'ю пацієнта та має прояв у реальних збитках (сумах, сплачених за лікування, витрачених грошах на ліки й медичні препарати тощо), додаткових витратах (коштах на реабілітацію, відновлення здоров'я, протезування, догляд) та моральної шкоди. В усіх випадках завдання особі реальних збитків, їх відшкодування призводить до повної компенсації особі заподіяних негативних наслідків, а отже, компенсаційна функція приватного права повністю «спрацьовує» і досягається її кінцева мета – відновлення порушених прав. Основна мета, яка повинна бути досягнута при компенсації, – захист позитивного права шляхом його відновлення. При цьому кредитор (пацієнт) виявляється в тому положенні, в якому знаходився б у випадку належного виконання договору про надання медичних послуг. Цей підхід максимально виправдовує очікування пацієнта від укладеного договору та свідчить про те, що він отримує не менше, ніж потрібно для відновлення його майнової сфери, однак і не більше того, що необхідно для захисту його позитивного права, задля уникнення ситуації щодо безпідставного збагачення. В цьому і має прояв компенсаційна природа відшкодування матеріальної шкоди як міри відповідальності⁸. Однак вести мову про те, що завдяки сплаті

⁴ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.01.2026).

⁵ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Трьої судової палати Касаційного кримінального суду від 18 грудня 2024 р. у справі № 712/5139/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949288> (дата звернення: 15.01.2026).

⁶ Див.: Коробцова Н. В. Компенсація в медичних правовідносинах. *Трактат про компенсацію в праві*: монографія / І. В. Спасибо-Фатєєва; Г. В. Анісімова, С; О. Глотов, та ін.; за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ECUS, 2026. С. 230.

⁷ Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.01.2026).

⁸ Див.: Коробцова Н. В. Компенсація в медичних правовідносинах. *Трактат про компенсацію в праві*: монографія / І. В. Спасибо-Фатєєва, Г. В. Анісімова, С; О. Глотов, та ін.; за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ECUS, 2026. С. 239.

грошей відновлюється стан фізичного та психічного здоров'я пацієнта, неможливо, оскільки неякісна (дефектна) послуга залишає негативний «відбиток» на немайнових благах особи, тому мета компенсації – відновлення в таких випадках є неможливою. При цьому Верховний Суд займає іншу позицію. Так, у Постанові Другої судової палати КЦС ВС від 11.12.2024 р. у справі № 369/3056/21, Суд зазначає, що «компенсація в приватному праві – це певні дії задля справедливого «урівноваження» майнової чи немайнової втрати (внаслідок, наприклад, завдання шкоди чи припинення повністю або частково певного суб'єктивного права) шляхом сплати особі грошей як загального еквівалента всіх цінностей, або передання їй будь-якого майна такого роду, якості та вартості, що дадуть змогу «залагодити» понесену втрату»⁹.

У національній та міжнародній судовій практиці все частіше можна зустріти вигоди про компенсацію шкоди у зв'язку з розголошенням конфіденційної інформації, отриманої при наданні медичних послуг. Відомості про особу як медичного, так і особистого характеру мають чутливий характер, є особистим благом, порушення якого неможливо відновити ані натуральним, ані грошовим способом, а наслідки від порушення часто мають більш емоційне забарвлення, ніж порушення майнових прав. У судовій практиці окремо зосереджено увагу на збереженні в таємниці інформації про особисте, сімейне та приватне життя пацієнта. ЄСПЛ в Рішенні по справі «Z проти Фінляндії» (заява № 22009/93 (1997)) зазначає про необхідність надійного захисту її для отримання пацієнтами належного лікування, «оскільки розголошення таких відомостей може суттєво вплинути на приватне та сімейне життя особи, на її соціальний статус і зайнятість, наражаючи таку особу на ризик стати вигнанцем у суспільстві» (§ 95, § 96 Рішення)¹⁰.

Інформація, що потребує збереження в таємниці, поділяється на інформацію «про пацієнта», що становить об'єкт лікарської таємниці, та інформацію «для пацієнта» (ст. 40 та ст. 39 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»)¹¹. Про необхідність даного поділу зазначено в Рішенні Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К. Г. Устименка) (справа №18/203-97 від 30 жовтня 1997 року)¹².

⁹ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 11 грудня 2024 р. у справі № 369/3056/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949158> (дата звернення: 01.02.2025).

¹⁰ Z проти Фінляндії [1997], № 22009/93, 25.01.1997. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf%3Flibrary%3DDECHR%26id%3D001-145423%26filename%3DCASE%2520OF%2520Z%2520v.%2520FINLAND%2520-%2520%255BUkrainian%2520translation%255D%2520by%2520the%2520All-Ukrainian%2520Public%2520Organization%2520%25E2%2580%259CFoundation%2520of%2520Medical%2520Law%2520and%2520Bioethics%2520of%2520Ukraine%25E2%2580%259D.pdf%26logEvent%3DFalse&ved=2ahUKEwjaolHAKaelAxUnJxAlIHYRML3YQFnoECBMQAQ&usq=AOvVaw1kE7fzXcARYsWR2qWWikCC> (дата звернення: 15.01.2026).

¹¹ Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 №2801-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2801-12> (дата звернення: 15.01.2026).

¹² Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа

Верховний Суд зосереджує окрему увагу на правомірності та можливості розголошення конфіденційної інформації «про пацієнта» лише у виключних випадках¹³, що є одним із обов'язків надавача послуг, виконання якого проявляється в його пасивній поведінці. (Тобто у нерозголошені конфіденційної інформації «про пацієнта» при відсутності виключних випадків). Отже, порушення обов'язку щодо бездіяльності кваліфікується як протиправне втручання в особисте життя. Даного висновку дійшов Верховний Суд і у Постанові від 20.06.2018 р. у справі № 460/1849/15, коли визнав незаконним розголос лікарської таємниці щодо стану здоров'я пацієнтки¹⁴.

Вирішення питання ліквідації негативних наслідків наданої медичної послуги (шляхом компенсації або відшкодування) залежить від правової оцінки дій медичного персоналу та від природи самої шкоди. Іншими словами, чи є шкода передбачуваною, випадковою, чи такою, що виходить за межі передбачуваної¹⁵. Інформована добровільна згода пацієнта є доказом того, що він погодився на завдання йому передбачуваної (допустимої) шкоди, наслідки якої йому повідомлені та яка, як правило, обумовлюється самою медичною процедурою. Такі наслідки пацієнту не компенсуються та не відшкодовуються. Не відшкодовуються так само й наслідки випадкової шкоди, коли «лікарем зроблено все можливе, але шкода все одно настала». Відшкодування буде здійснюватися виконавцем тільки тієї шкоди, що виходить за межі допустимої та випадкової, і лише якщо вона є наслідком його протиправних дій та не пов'язана з нетиповою реакцією організму пацієнта на втручання або специфічним проявом хвороби¹⁶.

Компенсації підлягають і збитки, що виникають у виконавців медичних послуг. Передусім, ідеться про майнові втрати цих суб'єктів, які підлягають відновленню шляхом компенсації. Однак у триваючих правовідносинах відновлення навіть майнової сфери виконавців послуг може ускладнюватися¹⁷.

При вирішенні питання саме «справедливої» компенсації особі заподіяних збитків (шкоди), заслуговує на увагу справа *Comingersoll SA v. Portugal (2000)*¹⁸, яка

ва К. Г. Устименка). Справа №18/203-97 від 30 жовтня 1997 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-97#Text> (дата звернення: 15.01.2026).

¹³ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 29 червня 2022 р. у справі № 205/9115/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105110286> (дата звернення: 15.01.2026).

¹⁴ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 20 червня 2018 р. у справі № 460/1849/15. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75099468> (дата звернення: 15.01.2026).

¹⁵ Див.: Коробцова Н. В. Відповідальність у правовідносинах з надання медичних послуг. *Вчення про цивільно-правову відповідальність* : монографія / І. В. Спасибо-Фатєєва, Л. М. Баранова, О. О. Біляєв, та ін.; за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2025. С. 238.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Рішення Ленінського районного суду м. Харкова від 20 листопада 2023 р. у справі № 642/3316/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/115365773/> (дата звернення: 15.01.2026).

¹⁸ *Comingersoll SA v. Portugal* [2000], no. 35382/97, 06.04.2000. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58562%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58562%22]}) (дата звернення: 15.01.2026).

для ЄСПЛ стала показовою при з'ясуванні можливості грошового відшкодування саме порушених *немайнових прав* юридичної особи. Компанія-Заявник скаржилася на тривалість цивільного судочинства, а отже, порушення статті 6 § 1 Конвенції, вимагаючи компенсації реальних збитків та немайнових втрат. Можливість компенсації саме немайнових втрат пояснювалася «універсальною природою» розумного часу розгляду справи як порушеного права та відсутністю підстав для розрізнення між фізичними та юридичними особами, яким воно належить. На думку Заявника, саме це дозволить забезпечити рівний захист як фізичних, так і юридичних осіб. Суд у своєму Рішенні зазначив, що не існує загального виключення компенсації, яка присуджується за нематеріальну шкоду, заявлену юридичними особами. Враховуючи практику держав-членів Ради Європи, Суд дійшов висновку, що не можна виключати можливість того, що юридичній особі *може бути* присуджена компенсація за нематеріальну шкоду. У даній справі, на думку Суду, компанія довгий час перебувала у «стані невизначеності», що викликало для її директора та акціонерів значні незручності й тривалу невизначеність у веденні повсякденних справ, що виправдовує присудження компенсації¹⁹. Окремий наголос на необхідність та доцільність компенсації немайнових втрат у цій справі зроблено в Окремій думці Судді Розакіса, до якої доєдналися деякі інші судді²⁰. Тривалість провадження, на думку Судді Розакіса, негативно вплинула на репутацію компанії та спричинила невизначеність у плануванні рішень і порушенні її безперебійної роботи та управління. При цьому Суддя не розділяє підхід Суду щодо можливості відшкодування компанії «занепокоєння та незручностей», яких зазнали члени управлінської команди, вважаючи за необхідне просто прийняти «без будь-яких застережень той факт, що компанія може зазнати нематеріальної шкоди не через тривогу або невизначеність, яку відчувають люди, а тому що юридична особа, працюючи в суспільстві, має такі атрибути, як її власна репутація, які можуть бути порушені діями або бездіяльністю держави»²¹. Ця справа є показовою щодо необхідності дотримання принципів справедливості та рівності як у питаннях відповідальності фізичних та юридичних осіб, так і в питаннях захисту. Даний підхід підтримується і судовою практикою окремих країн (Рішення Федерального Верховного Суду Швейцарії 2012 р. по справі X contre Y. SA)²².

Найрозповсюдженішими проявами немайнових втрат виконавців медичних послуг є втрата «доброго імені» та «репутаційні збитки». В сукупності вони здатні завдати суттєвої шкоди діловим зв'язкам особи, призвести до втрати довіри до виконавця серед пацієнтів, вплинути як на можливість залучення нових пацієнтів, так

¹⁹ Там само.

²⁰ Concurring Opinion of Judge Rozakis on the Case of Comingersoll SA v. Portugal [2000], no. 35382/97, 06.04.2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58562%22%5D%7D> (дата звернення: 15.01.2026).

²¹ Там само

²² X contre Y. SA. BGE 138/2012 III 337. URL: https://www.servat.unibe.ch/tools/DfrInfo?Command=BGerGet&FileName=c3138337_20120411_4A_741-2011.html&Format=DfrPr (дата звернення: 15.01.2026).

і на «утримання» існуючих, що врешті-решт вплине на можливість її подальшого існування на ринку медичних послуг.

ЄСПЛ розглядає ділову репутацію, ділові зв'язки юридичної особи, напрацьовану клієнтуру в якості складової її майна, яке підлягає захисту на підставі Протоколу № 1 до Європейської конвенції з прав людини. Складовими ділової репутації є професійна репутація, репутація в певному середовищі (медичному середовищі), службова репутація тощо, негативний вплив на які відбивається як на самій діяльності юридичної особи, так і на психологічних переживаннях її керівництва, тобто фізичних осіб. І хоча практика ЄСПЛ доволі часто розглядає немайнові втрати керівництва компанії в якості складової немайнових втрат самої компанії, існують справи, в яких Суд приймає протилежне рішення (*срвава Immobiliare Saffi v. Italy (1999)*)²³.

ЄСПЛ, вирішуючи питання щодо доцільності компенсації немайнових втрат юридичній особі, в кожній конкретній справі виходить не лише із наявних втрат, а й досліджує саму можливість появи певних негативних наслідків у майбутньому. Це можуть бути втрачені можливості для виконавця медичних послуг, втрата частини ринку відповідних послуг, призупинення або припинення діяльності самого закладу або його філій та представництв, скорочення штату працівників, зменшення прибутковості, фінансові витрати на відновлення репутації.

Розглядаючи наявність самої можливості завдати немайнових втрат юридичній особі і подальшої їх компенсації, ЄСПЛ дійшов висновку, з яким варто погодитися, – не можна виключати можливість того, що юридичній особі (комерційній або некомерційній) може бути завдана як майнова, так і немайнова шкода, яка повинна бути компенсована шляхом сплати грошової суми, питання її компенсації залежить від обставин певної справи, а сама можливість компенсації повинна гарантувати юридичним особам дотримання та захист їх прав²⁴.

Розрахунок компенсації за правопорушення в медицині

Компенсація особі реальних збитків, що виникли в результаті надання медичної послуги, відбувається шляхом їх відшкодування в повному обсязі, завдяки чому особа відновлюється у стані до порушення. Однак в усіх випадках заподіяння особі моральної шкоди завжди постає питання: як правильно вирахувати суму «грошового сурогату», щоб отримати «співрозмірне відшкодування в грошовій формі моральної шкоди», а отже, досягти мети компенсації. Хоча сама по собі фраза «компенсація моральної шкоди», на наш погляд, є певним юридичним оксюмороном, оскільки немайнові втрати в принципі не можуть бути компенсовані особі, а сплата грошей заподіювачем свідчить не про відновлення стану потерпілого, а про надання певного «майнового задоволення», «відчуття справедливості та деякого

²³ *Immobiliare Saffi v. Italy* [1999], no. 22774/93, 28.07.1999. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-58292%22> (дата звернення: 15.01.2026).

²⁴ Див.: Коробцова Н. В. Відповідальність у правовідносинах з надання медичних послуг. *Вчення про цивільно-правову відповідальність* : монографія / І. В. Спасибо-Фатеева, Л. М. Баранова, О. О. Біляєв та ін.; за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2025. С. 252–253.

додаткового комфорту, що допоможе збалансувати пережиті негаразди»²⁵ і дозволяє залагодити ситуацію перед потерпілим, певним чином виконуючи функцію покарання заподіявача. Акцентує на цьому увагу і ЄСПЛ, зазначаючи, що будь-яка компенсація спрямована на здійснення відшкодування жертві та відновлення її становища до порушення (*restitutio in integrum*), однак, якщо характер заподіяної шкоди унеможливує повне повернення до відповідного стану, особа може отримати лише справедливу сатисфакцію у вигляді грошової суми (справа *Konig v. Germany*)²⁶. При цьому цілком зрозуміло, що грошова виплата не здатна в реальному сенсі компенсувати особі біль, страждання, пов'язані з ушкодженням її здоров'я, втратою близької людини, зміною способу життя. Сума, яка сплачується особі за немайнові втрати в якості так званої «компенсації», становить результат складного процесу розрахунків, аналізу судової практики з аналогічних справ тощо, оскільки значне відхилення від ustalених розмірів без переконливих аргументів загрожує рівності, прозорості та справедливості правосуддя²⁷. Позиція ЄСПЛ щодо розрахунку розміру немайнових втрат є неоднозначною. Суд, з одного боку, наголошує на тому, що розмір відповідної суми у країнах-членах Конвенції не повинен суттєво відрізнятися від розміру, призначеного самим ЄСПЛ по аналогічних справах, отже, повинні існувати переконливі аргументи для призначення нижчої компенсації або непризначення її взагалі (справа *Sukachov v. Ukraine (2020, §159)*)²⁸. При цьому ЄСПЛ вважає, що національній владі надається широка свобода при визначенні розміру відшкодування, оцінка якого проводиться з урахуванням певної правової системи і традицій держави, з урахуванням рівня життя, що приводить до можливості призначити суму в меншому розмірі, ніж встановлена ЄСПЛ у подібних справах (справа *Shmelev and others v. Russia (2020), § 91*)²⁹. Такий підхід до призначення сум за понесені моральні страждання в черговий раз доводить, що визначити чіткі грошові суми, однакові для всіх при порушеннях особистих прав, просто неможливо, як і неможливо досягти кінцевої мети компенсації – відновлення порушеного права³⁰.

ЄСПЛ, розглядаючи справи щодо надання дефектної медичної послуги, вказує на існування ще однієї проблеми – відсутності належного обґрунтування судами розміру призначеної моральної шкоди. Так, у справі *G.B. and R.B. v. the Republic of*

²⁵ Див.: Бризіцький М. Моральна шкода: критерії і розміри відшкодування: наук.-практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2024. С. 5.

²⁶ *Konig v. Germany* [1980], no. 6232/73, 10.03.1980. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:\[%22001-57511%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57511%22]}) (дата звернення: 15.01.2026).

²⁷ Там само.

²⁸ *Sukachov v. Ukraine* [2020], no. 14057/17, 30.01.2020. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-200448%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-200448%22]}) (дата звернення: 15.01.2026).

²⁹ *Shmelev and others v. Russia* [2020], no. 41743/17, 17.03.2020. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-202347%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-202347%22]}) (дата звернення: 15.01.2026).

³⁰ Див.: Коробцова Н. В. Відповідальність у правовідносинах з надання медичних послуг. *Вчення про цивільно-правову відповідальність*: монографія / І. В. Спасибо-Фатеева, Л. М. Баранова, О. О. Біляєв та ін.; за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків: ЕКУС, 2025. С. 241.

Moldova (2012)³¹ Суд дійшов висновку про необґрунтований розмір присудженої компенсації моральної шкоди національними судами і визнав її замалою.

Розглядаючи подібні справи, ЄСПЛ наголошує на необхідності дотримання «приблизно однакового» розміру сум компенсацій за моральні страждання у схожих справах в межах однієї країни. В Рішенні по справі *Scripnic v. the Republic of Moldova* (2021)³² Суд акцентує увагу на присудженні національними судами значно меншої суми компенсації за смерть дитини внаслідок медичної халатності порівняно з тими, що сплачуються по аналогічних справах.

У Постанові ОП КЦС ВС від 05.12.2022 р. у справі № 214/7462/20 Судом звернуто увагу на мету компенсації та особливість визначення її розміру за немайнові втрати: «Грошові кошти як загальний еквівалент усіх цінностей в економічному розумінні «трансформують» шкоду в загальнодоступне вираження, а розмір відшкодування «обчислює» шкоду. Розмір визначеної компенсації повинен, хоча б наближено, бути мірою моральної шкоди та відновлення стану потерпілого. При визначенні компенсації моральної шкоди складність полягає у неможливості її обчислення за допомогою будь-якої грошової шкали чи прирівняння до іншого майнового еквіваленту. Тому грошова сума компенсації моральної шкоди є лише ймовірною, і при її визначенні враховуються характер правопорушення, глибина фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступінь вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, інші обставини, які мають істотне значення, вимоги розумності і справедливості»³³.

Законодавство та судова практика кожної країни розробили свої власні критерії оцінки немайнових втрат, перелік видів (проявів) втрат, які підлягають відшкодуванню або компенсації. Так, в англійському праві за наявності обтяжуючих обставин особі відшкодовуються понад компенсаційні ще й некомпенсаційні відшкодування, що мають штрафний характер³⁴. На відміну від англійської системи права, французька не визнає штрафний характер компенсації, дотримуючись принципу виключно «повного відшкодування», а не «покарання»³⁵. Надати особі компенсацію та сатисфакцію за понесені страждання заради «справедливої компенсації» є основним принципом німецького законодавства при визначенні розміру немайнових втрат³⁶. Як європейська, так і національна судова практика «справедливу компенса-

³¹ G.B. and R.B. v. the Republic of Moldova [2012], no. 16761/09, 18.12.2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-115395%22%5D%7D> (дата звернення: 15.01.2026).

³² Scripnic v. the Republic of Moldova [2021], no. 63789/13, 13.04.2021. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-209079%22%5D%7D> (дата звернення: 15.01.2026).

³³ Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 05.12.2022 р. у справі № 214/7462/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108238968> (дата звернення: 15.01.2026).

³⁴ Див.: Бризіцький М. Моральна шкода: критерії і розміри відшкодування: наук.-практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2024. С. 48.

³⁵ Там само. С. 59.

³⁶ Там само. С. 53.

цію» розуміють в отриманні відшкодування в необхідному обсязі для залагодження страждань та недопущення отримання надмірного стягнення. Так, у Постанові ВП ВС від 15.12.2020 р. у справі № 752/17832/14-ц Суд зазначив, що розмір відшкодування «має бути не більшим, ніж достатньо для розумного задоволення потреб потерпілої особи, і не повинен приводити до її безпідставного збагачення»³⁷.

Специфіка об'єкта медичних правовідносин, який зазнає впливу негативних наслідків неякісної послуги, свідчить про складність формування загального критерію визначення розміру моральної шкоди, однією зі складових якого є оцінка фізичного болю та страждань.

Правовими системами сформовано власні методології оцінки негативних наслідків, що призвели до існування двох підходів: суб'єктивного, який залежить від індивідуального сприйняття болю потерпілою особою, та об'єктивного, що побудований виключно на дотриманні загальноприйнятих стандартів щодо серйозності порушення³⁸. В країнах, де при здійсненні оцінки шкоди існує суб'єктивний підхід, на розмір відшкодування впливає тривалість фізичних (психічних) страждань особи, їх сприйняття та розуміння. Отже, якщо тривалість страждань пацієнта незначна, сума відшкодування за цим критерієм буде невеликою, на відміну від ситуацій, при яких тривалість страждань напряду залежить від зменшення тривалості життя в результаті заподіяної шкоди та розуміння цієї обставини пацієнтом.

У випадках погіршення якості життя пацієнта, які виникли як наслідок неякісного медичного обслуговування (витрати за втрачений «комфорт» [loss of amenity]), сплата відшкодування є певною спробою компенсувати особі той спосіб життя, який у неї був до порушення. Безумовним доказом цих втрат є отримані в ході неналежного лікування фізичні вади (втрата кінцівок, зору, слуху тощо). На відміну від такого наслідку, як «фізичний біль та страждання», цей вид шкоди у більшості правопорядків вираховується об'єктивно, на підставі тарифів, «базових» критеріїв тощо. Однак на суму, яку пацієнт отримує за погіршення якості життя, впливатимуть безліч факторів, які в певних випадках призведуть до її збільшення, в інших – до призначення в мінімальному розмірі; це – вік пацієнта, сімейний стан, наявність дітей, тривалість шкоди, професія та можливість її зміни, повна чи часткова втрата задоволення від життя, вид наслідків (фізичні, психічні або їх поєднання) тощо.

Враховуючи можливість встановлення лише приблизного розміру немайнової шкоди, законодавством багатьох країн світу розроблено Рекомендації та Посібники щодо оцінки розміру моральної шкоди, в яких, із залученням медичних експертів, науковців, в ході аналізу окремих випадків шкоди, особливостей її завдання та наслідків, вироблено відповідну шкалу відшкодування.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що більшість європейських країн схилиються до встановлення «м'якої стандартизації» розмірів компенсації немайнових втрат, закріплюючи лише приблизні орієнтири, які надають можливість суду зробити від-

³⁷ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.12.2020 р. у справі № 752/17832/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95177479> (дата звернення: 15.01.2026).

³⁸ Див.: Бризіцький М. Моральна шкода: критерії і розміри відшкодування: наук.-практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2024. С. 61.

ступ від них з урахуванням особливостей кожної окремої справи. Розглядається навіть доцільність нормативного впровадження *презумпції моральної шкоди*, завданої неналежним наданням медичних послуг.

Висновки

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що сутність механізму компенсації неможливо в повній мірі реалізувати при правопорушеннях у сфері медицини. Обумовлюється це об'єктом даних правовідносин, на особливість якого звертається увага як в теорії, так і в судовій практиці. При цьому відсутність загального підходу до розуміння змісту самого терміна «компенсація» призвела до певної «плутанини» компенсації та відшкодування в національній та міжнародній судовій практиці й зведенні компенсації до відшкодування як одного із судових способів захисту цивільних прав та інтересів. Такий підхід значно звужує зміст компенсації. На наше глибоке переконання, компенсацію слід розуміти як механізм, здатний відновити порушене положення особи, збалансувати інтереси учасників певних відносин крізь призму «справедливості». Однак не всі блага здатні до повного відновлення, а відтак, зазначити про можливість досягнення мети компенсації при їх порушенні просто неможливо. І напевно чи можливо знайти еквівалентно-вартісну заміну таким благам як життя, здоров'я, фізична та психічна недоторканність. Іншими словами, відбувається лише часткове заміщення втрат, а самі втрати в основному їх прояві з об'єкта відшкодування взагалі виключаються і їх відшкодування як такого не відбувається; вони замінюються зовсім іншими благами, які не співпадають ані за об'ємом, ані за призначенням з тими, які втратила постраждала сторона³⁹. Саме такий підхід до розуміння компенсації повинен застосовуватися при порушеннях у сфері надання медичних послуг та можливості ліквідації їх наслідків. Нездатність немайнових втрат особи до відновлення при одночасній неможливості точно вирахувати їх розмір, оскільки негативні зміни відбуваються у свідомості потерпілого й ускладнюють процес їх визначення та оцінки, свідчать про недосяжність «справедливої та розумної компенсації» при правопорушеннях у медицині.

REFERENCES

- Bryzitskyi, M. (2024). *Moral damage: criteria and amount of compensation*. Kyiv: Yurinkom Inter. 136 pp. [in Ukrainian].
- Civil Code of Ukraine (2003, January 16). Law of Ukraine № 435-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Comingersoll S.A. v. Portugal, App. No. 35382/97 (ECHR, 6 April 2000). <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58562%22%5D%7D> (accessed on January 15, 2026) [in English].
- Constitutional Court of Ukraine (1997, October 30). Decision in the case on the official interpretation of Articles 3, 23, 31, 47, 48 of the Law of Ukraine “On Information”

³⁹ Див.: Приступа С. Н. Понятийная сущность и методологическое значение компенсационной функции гражданского права. *Проблемы законности*. 1996. Вып. 31. С. 81. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7a995c03-ab70-4cd6-a746-67f9cc82aeaf/content> (дата звернення: 15.01.2026).

- and Article 12 of the Law of Ukraine “On the Prosecutor’s Office” (case of K. G. Ustymenko) No. 18/203-97. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-97#Text> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Concurring Opinion of Judge Rozakis on the Case of Comingersoll SA v. Portugal [2000], no. 35382/97, 06.04.2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58562%22%7D> (accessed on January 15, 2026) [in English].
- Criminal Code of Ukraine (2001, April 5). Law of Ukraine № 2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Davydova, N.O. (2008). *Personal non-property rights*. Kyiv: Vydavnychi Dim “In Yure”. 160 pp. [in Ukrainian].
- Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Healthcare (1992, November 19). Law of Ukraine № 2801-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- G.B. and R.B. v. the Republic of Moldova, App. No. 16761/09 (ECHR, 18 December 2012). <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-115395%22%7D> (accessed on January 15, 2026) [in English].
- Immobiliare Saffi v. Italy, App. No. 22774/93 (ECHR, 28 July 1999). <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58292%22%7D> (accessed on January 15, 2026) [in English].
- Konig v. Germany, App. No. 6232/73 (ECHR, 10 March 1980). <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-57511%22%7D> (accessed on January 15, 2026) [in English].
- Korobtsova, N.V. (2025). *Responsibility in legal relations for the provision of medical services*. In I.V. Spasybo-Fatieieva, (Ed.), *The doctrine of civil liability* (pp. 768–803). Kharkiv: EKUS. [in Ukrainian].
- Korobtsova, N.V. (2026). *Compensation in medical legal relations*. In I.V. Spasybo-Fatieieva, (Ed.), *Treatise on compensation in law* (pp. 223 – 255). Kharkiv: EKUS. [in Ukrainian].
- Leninsky District Court of Kharkiv, (2023, November 20). Decision in case No. 642/3316/23. <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/115365773/> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Prystupa S. N. (1996). Conceptual essence and methodological significance of the compensatory function of civil law. *Problemy zakonnosti*, 31, 75 – 84. <https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7a995c03-ab70-4cd6-a746-67f9cc82aeaf/content> (accessed on January 15, 2026) [in Russian].
- Scripnic v. the Republic of Moldova, App. No. 63789/13 (ECHR, 13 April 2021). <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-209079%22%7D> (accessed on January 15, 2026) [in English].
- Shmelev and others v. Russia, App. No. 41743/17 (ECHR, 17 March 2020). <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-202347%22%7D> (accessed on January 15, 2026) [in English].
- Sukachov v. Ukraine, App. No. 14057/17 (ECHR, 30 January 2020). <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-200448%22%7D> (accessed on January 15, 2026) [in English].

- Supreme Court, Civil Cassation Court, First Judicial Chamber. (2018, June 20). Decision in case *No. 460/1849/15*. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75099468> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Supreme Court, Civil Cassation Court, First Judicial Chamber. (2019, August 28). Decision in case *No. 643/4417/16-c*. <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83925606> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Supreme Court, Civil Cassation Court, First Judicial Chamber. (2022, June 29). Decision in case *No. 205/9115/19*. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105110286> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Supreme Court, Civil Cassation Court, Second Judicial Chamber. (2024, December 11). Decision in case *No. 369/3056/21*. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949158> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Supreme Court, Civil Cassation Court, United Chamber. (2022, December 5). Decision in case *No. 214/7462/20*. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108238968> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Supreme Court, Grand Chamber. (2020, December. 15). Decision in case *No. 752/17832/14-c*. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95177479> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- Supreme Court, Criminal Cassation Court, Third Judicial Chamber. (2024, December 18). Decision in case *No. 712/5139/20*. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949288> (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].
- X contre Y. SA. BGE 138 III 337. App. No. 4A_741/2011 (11 April 2012). 49. Excerpt from the decision of the first civil law court. https://www.servat.unibe.ch/tools/DfrInfo?Command=BGerGet&FileName=c3138337_20120411_4A_741-2011.html&Format=DfrPr (accessed on January 15, 2026) [in French].
- Z v. Finland, App. No. 22009/93 (ECHR, 25 January 1997). https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-145423%26filename%3DCASE%2520OF%2520Z%2520v.%2520FINLAND%2520-%2520%2520Ukrainian%2520translation%2520D%2520by%2520the%2520All-Ukrainian%2520Public%2520Organization%2520%2520%2520Foundation%2520of%2520Medical%2520Law%2520and%2520Bioethics%2520of%2520Ukraine%2520%2520%2520D.pdf%26logEvent%3DFalse&ved=2ahUKEwjaoIHAKaeLAXUnJxAIHYRML3YQFn_oECBMQAQ&usq=AOvVaw1kE7fzXcARYsWR2qWWikCC (accessed on January 15, 2026) [in Ukrainian].

Nataliia Korobtsova

PhD in Law, Associate Professor

Associate Professor of the Department of Civil Law

Yaroslav Mudryi National Law University

Korobtsova, Nataliia. Compensation in medicine: national and foreign experience

Abstract

The relevance of the topic chosen for the study lies in the fact that today there is no clear understanding of the term “compensation” in law. Even within the framework of one legal branch, there is no unified approach to it. Thus, the Civil Code of Ukraine (hereinafter referred to as the Civil Code of Ukraine), using this term for individual legal relations, includes in it a different meaning. Quite often this happens by identifying “compensation” with “reimbursement”, “restoration of the violated position of a person”, a certain “settlement” and a separate “measure of liability”, etc. Such an approach can also be observed in the field of medical services. The lack of a common vision of “compensation” gives rise to many doctrinal problems. The cases analyzed in the study indicate that there is no unity of view on compensation in both national and international judicial practice. The purpose of this article is to study individual issues of compensation in the field of medical legal relations, wherever the general compensation mechanism of civil law operates. The author looked at compensation everywhere through the prism of “justice”, understanding it as a mechanism for its restoration, capable of ensuring a “balance of interests” of participants in medical legal relations. This is exactly the meaning of compensation (“compensatio”) in the times of Ancient Rome and it is this content, in the author’s opinion, that should be the basis of its single general modern understanding. This allows us to conclude that in the field of medical services, not every violated right is subject to compensation, but only that which is capable of restoration. The main problems that arise in national and judicial practice when resolving issues of compensation for harm caused are considered and analyzed. Special attention is focused on the study of the legislation of foreign countries in determining the criteria and principles for assessing non-property losses of a person. Taking into account socio-economic and legal factors, the existing methods of calculating compensation amounts for individual medical offenses are analyzed.

Keywords: *non-property losses, defects in medical services, moral damage, patient rights, rights of the provider of medical services.*

ЛІЦЕНЗІЯ CC BY-NC-ND 4.0

дата першого надходження статті до видання 05.03.2026

дата прийняття статті до друку після рецензування 10.04.2026

дата публікації (оприлюднення) 15.04.2026